

Cognitive Sociolinguistics: Language Variation, Cultural Models, Social Systems, uredili Gitte Kristiansen i René Dirven, 2008, Mouton de Gruyter

Knjiga *Cognitive Sociolinguistics: Language Variation, Cultural Models, Social Systems* nastala je kao zajednički napor urednika i autora da na jednom mjestu pruže uvid u kognitivnu sociolingvistiku – njezine teorijske postavke, metodologiju i moguće pravce istraživanja. U samom uvodu urednici citiraju Ronalda Langackera koji je rekao da dinamična priroda konceptualnih i gramatičkih struktura ustvari sama usmjerava istraživača prema područjima diskursa i društvene interakcije, ali ona nisu dovoljno istaknuta u kognitivnoj lingvistici. Nadalje urednici navode niz lingvista koji su proteklih godina ne samo zagovarali spajanje kognitivne lingvistike i sociolingvistike nego su i pritom poduzeli konkretne korake svojim znanstvenim doprinosom. U uvodu je također naveden pregled problematike kognitivnolingvističke metodologije te je pružen kratak pregled velikih cjelina knjige i autorskih poglavlja koja čine te cjeline.

Prva velika cjelina knjige, *Theoretical aspects: Semantic and lectal variation*, sastoji se od dva poglavlja koja nas uvode u samu teoriju kognitivne sociolingvistike radovima Dirka Geeraerts i Gitte Kristiansen. Naime prototip ima svoje čvrsto mjesto u kognitivnoj lingvistici, ali što je sa stereotipom i normativnošću, mogu li se uvesti ova dva pojma te im naći odgovarajuće mjesto u novoj paradigmi? Isto tako propituje se česta sociolingvistička tema, prebacivanje kodova i prebacivanje stilova, i daje joj se nova, kognitivnolingvistička dimenzija. U poglavlju *Prototypes, stereotypes and semantic norms* Dirk Geeraerts uspoređuje prototip kako ga je opisala Eleanor Rosch i stereotip kako ga je opisao Hilary Putnam da bi ustvari naglasio kako je zastupljeno značenje unutar određene jezične zajednice. Kao jednu od bitnih točaka Geeraerts tumači da teorijski radovi koji se bave prototipom i prototipnošću moraju odbaciti ideju homogene jezične zajednice jer ta ideja ne daje prave prototipe u jezičnim zajednicama, koje su oličenja varijacije. Nadalje Geeraerts raspravlja o Putnamovu pojmu stereotipa i odbacuje njegov sociosemantički model kao neodrživ. Autor nudi vlastiti, alternativni model koji uključuje međuodnos triju sociosemantičkih sila, semantiku suradnje, semantiku autoriteta i semantiku konflikta i natjecanja, gdje se semantički izbori ili implicitno propituju ili eksplicitno raspravljaju. U drugom poglavlju ove cjeline *Style-shifting and shifting styles: A socio-cognitive approach to lectal variation* Gitte Kristiansen raspravlja o varijacijskoj i interakcionističkoj sociolingvistici te ih spaja s poznatim kognitivnolingvističkim pojmovima kako bi na kraju ponudila sociokognitivni opis prebacivanja stilova. Naime Kristiansen pruža analizu mogućih mehanizama govornikova prebacivanja iz vlastitog koda ili iz nekog od kodova kojima se koristi u neki koji se od tih kodova razlikuje i zaključuje da ne samo da govornika iskustvo navodi na zaključke o jezičnim i društvenim kategorija-

ma (uvodi metonimiju LANGUAGE STANDS FOR SOCIAL IDENTITIES.) nego je govornik ujedno i aktivan sudionik u tom jezičnom i društvenom iskustvu (uvodi metonimiju LANGUAGE IS A TOOL FOR EXPRESSING SOCIAL IDENTITIES.)

Druga velika cjelina knjige, *Usage-based variation research*, sastoji se od četiri potpoglavlja u kojima autori postavljaju metodološka pitanja i uvode smjernice prikazima različitih kognitivnosociolingvističkih istraživanja. Iako se kognitivna lingvistika fokusira na jezičnu uporabu, vrlo često je disciplina teorijska, a čvrsta metoda izostaje i upravo je u sociolingvističkoj metodologiji uočen odgovarajući oslonac. U ovoj je cjelini naglasak stavljen na kvantitativna korpusna istraživanja i svi navedeni autori u ovoj cjelini koriste se korpusima u svojim istraživanjima i prate visoke standarde sociolingvističke metode. Prvo je poglavlje donekle teorijski orijentirano, naime pruža pitanja i odgovore o metodologiji i daje usporedbe među pojedinim metodama, dok su ostala poglavlja u biti stvarne analize na opsežnim korpusima tekstova. Prvo je poglavlje rad Kris Heylen, Joséa Tummersa i Dirka Geeraerts pod nazivom *Methodological issues in corpus-based Cognitive Linguistics*. Autori ustvari kontrastiraju dva već vrlo etablirana pravca u korpusnim istraživanjima, kako sami kažu inspiriranima kognitivnom lingvistikom, a to su Stefanowitsch, Gries i suradnici s jedne strane (autori u tekstu rabe akronim G&S) i Geeraerts, Speelman i Grondelaers i suradnici s druge strane (QLVL). Naime autori smatraju da pravci mogu konvergirati u jedan obuhvatan empirijski pristup i na kraju krajeva se etablirati kao snažan kognitivnolingvistički okvir temeljen na korpusima. Kontrastom i raspravom o navedena dva pravca, pogotovo o njihovim različitostima i načinima na koje se mogu metodološki zbliziti autori ustvari otvaraju put tom mogućem jedinstvenom metodološkom okviru. Drugo poglavlje *Channel and constructional meaning: A collostructional case study* napisali su Anatol Stefanowitsch i Stefan Th. Gries i u njemu ustvari odgovaraju autorima iz prvog poglavlja na njihova kritička propitivanja tako što sami nude niz istraživanja kako bi pokazali da varijacijska sociolingvistika ima svoje mjesto unutar kolostrukcijske analize i da se pojmovi poput registra ili kanala mogu inkorporirati u konstrukcijske analize, štoviše nude jasne zaključke da konstrukcije mogu biti vezane za pojedine leksičke jedinice u odnosu na specifični kanal, da konstrukcije pokazuju određenu osjetljivost na određeni kanal te da značenje zadane konstrukcije ne varira između kanala. Treće poglavlje *National variation in the use of er »there«: regional and diachronic constraints on cognitive explanations* autora Stefana Grondelaersa, Dirka Speelmana i Dirka Geeraerts propituje pretpostavku o postojanju jednostavne veze između jezične varijacije i konceptualnih mehanizama. S pomoću multivarijantne i regresijske analize autori pokazuju da nejednaka distribucija neke lingvističke jedinice (u ovom slučaju *er* u nizozemskom i flamanskom) ne mora nužno odgovarati funkcionalnim razlikama niti razlikama u diskurzivnim i sintaktičkim parametrima. U ovom slučaju autori objašnjenje vide u kasnoj standardizaciji flamanskoga. Četvrto poglavlje *Variation in the choice of adjectives in the two main national varieties of Dutch* autora Dirka Speelmana, Stefana Grondelaersa i Dirka Geeraerts nudi još jedno metodološko rješenje. Autori daju primjer kako se koristiti frekvencijskim listama riječi pri uspoređivanju korpusa,

metoda je nazvana *stable lexical marker analysis* (analiza stabilnih leksičkih markera). Navedenu metodu smatraju pouzdanim osloncem u potrazi za uzorcima varijacija i izvorima varijacija. U analizi proučavaju uporabu pridjeva u nizozemskom i flamanskom. Rezultati analize pokazuju da postoji snažna nacionalna razlika među registrima, ali i snažna razlika registra između nacionalnih zajednica.

Treća velika cjelina knjige, *Cultural models of language and language policy*, kroz četiri poglavlja raspravlja o kulturnim modelima jezika te uvodi društveni, politički, povijesni kontekst kao nezaobilazne stavke cjelokupne analize jezika i jezičnih pojavnosti u kognitivnoj sociolingvistici. U svome poglavlju *Rationalist or romantic model of globalization?* Frank Polzenhagen i René Dirven analiziraju utjecaj globalizacije na jezik, ali isto tako i ulogu jezika u globalizacijskom procesu te u analizu uvode političko–filozofsku tradiciju samoga jezika kao nezaobilaznu stavku koja će baciti novo svjetlo na analizu. Oslanjaju se na Geeraertsov rad i tumače da postojeća političko–filozofska tradicija i konceptualizacija jezika ustvari pripada dvama velikima kognitivnim kulturnim modelima Zapada, racionalističkom modelu (npr. LANGUAGE AS A TOOL) i romantičarskom modelu (npr. LANGUAGE AS IDENTITY MARKER). U sljedećem poglavlju *A nation is a territory with one culture and one language: The role of metaphorical folk models in language policy debates* Raphael Berthele raspravlja o narodnim modelima (*folk models*) koje je potrebno razumjeti kako bi se ustvari razumjeli stavovi prema određenim jezicima i jezičnim pitanjima uopće. Naime bez dobre temeljne antropološke i sociološke teorijske rasprave nemoguće je uopće krenuti dalje u detaljnije sociolingvističke analize. Berthele pokazuje da postoje prešutne pretpostavke o odnosu jezika i sociopolitičkih entiteta, a koje su utemeljene u ideološkim stavovima iz političkih debata o jeziku. Kao primjer takvih rasprava Berthele je uzeo debate u SAD–u i Švicarskoj o uporabi i podučavanju stranog/stranih jezika (u SAD–u je glavno pitanje ima li mjesta i potrebe za još jednim službenim jezikom, dok je u Švicarskoj burna rasprava o omjeru engleskoga jezika u školama u odnosu na četiri postojeća nacionalna jezika). Poglavlje *Cultural models of Home in Aboriginal children's English* autora Farzada Sharifiana pokušava objasniti koliko kulturne konceptualizacije variraju među etničkim grupama, s posebnim interesom za navedenu varijaciju onda kada je jezik koji grupe govore isti, s blagim ili gotovo nikakvim razlikama u izgovoru. Autor je ispitao konceptualizaciju riječi *home* kod aboridžinske djece i angloaustralske djece i uvidio postojanje dvaju konceptualnih sustava, koji jesu različiti, ali se donekle i preklapaju. Autor govori da je bit objašnjenja u uzorku koji proizlazi iz interakcija sudionika određene jezične zajednice i koji se ne mogu svesti samo na puki zbroj pojedinačnih konceptualizacija. Kulturna spoznaja je heterogena, članovi kulturne zajednice stalno međusobno pregovaraju te je ovisna i o dimenzijama prostora i vremena. Četvrto poglavlje *A Cognitive Linguistic approach to the cultures of World Englishes: The emergence of a new model* autora Hansa–Georga Wolfa donekle je na tragu pitanja iz prethodnog poglavlja. Autora zanimaju konceptualizacije koje se nalaze »iza« engleskih varijanti širom svijeta – gramatika i leksik jesu velika dodirna točka, ali zasigurno postoji različitost u konceptualizaciji koja je

utemeljena upravo u prisutnoj varijaciji. Autor također nudi vlastiti izgrađeni okvir u kojem objedinjuje kognitivnu lingvistiku i područje »engleskoga jezika širom svijeta« te u kognitivnoj sociolingvistici nalazi pouzdan oslonac za objašnjenje kulturno specifičnih uzoraka u jeziku.

Četvrta velika cjelina knjige, *Socio-political systems*, sastoji se od pet poglavlja koja opisuju sociokognitivnu pozadinu, između ostaloga, i nekih recentnijih pojmova kao što su korporacijski *brandovi* ili poslovni modeli na sveučilištima. Prvo je po redu poglavlje *Corporate brands as socio-cognitive representations* autorice Veronice Koller i u njemu se analizira korporacijski identitet unutar diskursa poslovnih medija. Autorica se dobrim dijelom poziva na svoj prethodni rad o sličnoj temi, u kojem se fokusirala na izgradnju korporacijskog identiteta na temelju razvojnih ciljeva (*mission statements*) koje vidi kao obrasce identiteta kojima korporacija komunicira s okolinom. Kollerova koristi i kvantitativnu analizu i sistemsko-funkcionalnu analizu kako bi pružila što sveobuhvatniji pogled u korporativni diskurs, izgradnju korporacijskih identiteta i komuniciranje tih identiteta prema van te zaključuje da se korporacijski identiteti koji se ogledaju u razvojnim ciljevima uvelike oslanjaju na literalne pojmove partnerstva, zajedništva i emocija kojima kompanija ustvari predstavlja »idealiziranog sebe«. Ovakva izgradnja identiteta naglašava novu dimenziju u korporativnom diskursu, ne više kompetitivnu nego suradničku. U drugom poglavlju *Metaphorically speaking: Gender and classroom discourse* autorice Susan Fiksdal govori se o prirodnom govoru unutar seminarske grupe studenata s koledža u SAD-u. Autorica ustvari ispituje upotrijebljene metafore te izgrađuje sedam grupa metafora koje upućuju na različitost kulturnih shema. Metaforički izrazi kategorizirani po rodu govornika pokazali su dvije osnovne metafore u podlozi, SEMINAR IS A GAME kod muškaraca i SEMINAR IS A COMMUNITY kod žena. Autorica zaključuje da je zajednički cilj i sudionika i sudionica jednak, a to je suradnja, ali je način na koji jezično sudjeluju u postizanju tog cilja vrlo distinktan. Treće poglavlje *The business model of the university: Sources and consequences of its construal* napisala je Nancy Urban te se u njemu bavi modelima koji se nalaze u pozadini visokog školstva u Sjedinjenim Američkim Državama. Autorica upozorava na niz skupina metafora koje pak pokazuju da se sveučilišno obrazovanje u povećanom opsegu konceptualizira po svojevrstnom poslovnom modelu – sveučilište nudi usluge za koje se plaća kao i za bilo koje druge usluge, procjenjuje se učinkovitost i produktivnost, a oni koji si usluge ne mogu priuštiti ne sudjeluju u tom svijetu. Središnja metafora koju Urbanova nalazi u domeni poslovnog biznisa i tržišta po njezinu mišljenju ustvari pripada modelu darvinističke konceptualizacije prirodnog svijeta. U četvrtom poglavlju *Competition, cooperation and interconnection: Metaphor families and social systems* autorica Pamela Morgan analizirala je velik broj metafora kako bi opisala odnos ciljnih i izvornih domena u društvenoj interakciji i društvenim sustavima. Politika je primjerice izrazito natjecateljska prema van, ali suradništvo prevladava u trenucima borbe za »viši« zajednički cilj određene opcije te se formiraju alijanse, ili uzmimo za primjer poslovni svijet koji je također prema van češće natjecateljski ustrojen nego prema unutra, tj. unutarnja hijerarhija korporacije postoji, ali je vidljivija

suradnička komponenta. Naravno nijanse ovih sustava su neizbježne. Zadnje je poglavlje, *How cognitive linguists can help to solve political problems*, napisao Karol Janicki. Autor analizira uporabu definicija u političkom diskursu, naime Janicki piše da definicije imaju veliku ulogu u političkom govoru te da političari nisu svjesni kako ne-esencijalistički pristup jeziku može razriješiti nedoumice i nesuglasice. Autor analizira određen broj članaka o skandalu Clinton – Lewinsky, o skandalu s glasovima na Floridi te o istraživanju matičnih stanica i tumači da kad govornik »zapne« na esencijalističkoj definiciji, trebao bi se ustvari potpuno povući od bilo kakvog definiranja pojmova. Janicki nije precizan u tumačenju mogućnosti iza tog ne-definiranja, ali daje dobre primjere iz kojih se može razaznati kako odmak od prototipnosti u političkim definicijama dovodi do konflikta.

Knjiga *Cognitive Sociolinguistics: Language Variation, Cultural Models, Social Systems* neprocjenjiv je doprinos objema lingvističkim disciplinama, ali se ni u kojem slučaju ne nameće onima koji žele i dalje u najvećem opsegu slijediti samo jedan od navedenih pristupa. Od jasnih teorijskih postavki preko izvrsnih primjera metodoloških pitanja i rješenja do vrlo konkretnih primjera istraživanja u ovom novom obuhvatnom pravcu knjiga je, da se izrazimo jednim od često spominjanih pojmova, suradnički uređena, pregledna, intrigantno je štivo kao cjelina, ali i kao izbor odabranih poglavlja po interesu pojedinog čitatelja.

Marina Grubišić